

Michal Wanner - oponentský posudek na disertační práci Mgr. Jakuba Kydlíčka s názvem „Francouzský protektorát v Tunisku 1881-1935: Budování administrativy ve světle civilizační mise“.

Práce Jakuba Kydlíčka se zabývá francouzským protektorátem v Tunisku v letech 1881-1935 a budování protektorátní administrativy ve světle civilizační mise. Dějiny Tuniska nepatří v české literatuře k příliš frekventovaným tématům, v česky psaných publikacích věnovaných této zemi převažují díla obecného charakteru. Totéž platí pro práce popisující genezi a vývoj ideologického rámce francouzské imperiální ideologie. Kvalitní, dobře koncepčně vymezená práce z této oblasti je proto více než vítána.

Z časového hlediska je práce vymezena vznikem protektorátu nad Tuniským bejlikátem, na straně druhé obdobím rozmachu tuniského nacionalismu ve třicátých letech 20. století. Zvolené mezníky mají svá oprávnění a nejsou pojímány striktně. Časový rámec disertační práce je zvolen v zásadě korektně. Určité pochybnosti lze namítnout k horní hranici - roku 1935. Autor sám zmiňuje v úvodu spíše 2. březen 1934, vznik strany Neo-Destour. Toto datum hraje významnou roli ve vývoji tuniského nacionalismu, ten však není předmětem práce. Logičtějším datem by z hlediska vývoje francouzské správy byl buď začátek druhé světové války, nebo vznik Vichistické Francie v červnu-červenci 1940.

Cílům a koncepci práce, metodickým východiskům se autor věnuje v úvodu. Autorovým cílem je výzkum způsobu, „*jakým se idea civilizační mise odrazila v praktických krocích protektorátní správy*„. Snaží se proto zachytit nejprve francouzské nahlížení domorodého obyvatelstva, motivace a ideologické zdůvodnění vzniku koloniálního aparátu. Předmětem výzkumu se poté stává personální složení koloniálního aparátu, autor zde však jde podstatně dále a zahrnuje do svého výzkumu i příslušníky ozbrojených sborů, badatele a

obecné teoretiky kolonialismu. Koloniální instituce tak autor chápe poměrně široce, což má své oprávnění, ale i úskalí. Autor sice deklaruje rozdíl mezi ideologií a její praktickou realizací, nezabývá se však příliš zásadní otázkou, do jaké míry byly ideje proklamované vybranými politiky, administrátory, akademiky, cestovateli atd. reálně sdíleny správou, kolonisty i domorodým obyvatelstvem, a do jaké míry tyto ideje žily spíše vlastním životem mimo reality tuniského života. S tím souvisí i volba pramenů a literatury, kde jednoznačně nedominuje rutinní administrativní produkce, nýbrž publikace všeho druhu.

Z koncepčního rámce vybočují dvě části práce. První, nicméně logická, je úvodní část první kapitoly popisující vznik protektorátu. Zde jde o klasický přehled událostí nutný k pochopení budoucího vývoje. Druhou je poslední kapitola popisující vývoj tuniského nacionalismu. Poslední část má ukázat využití rétoriky protektorátní správy nacionalistickým hnutím proti protektorátnímu režimu a způsob, jakým administrativu protektorátu ovlivnil vývoj nacionalistického hnutí. Nutno říci, že i tento text sklouzl spíše k popisu nacionalistického hnutí a deklarovanému cíli se věnuje pouze částečně.

Zvolenému záměru odpovídá metodologie, která je v kapitole 1.2 autorem artikulována v mluvě a terminologii spadající do oblasti historické antropologie a sociologických metod (metoda zakotvené teorie). Kapitola 1.3 nazvaná „Současný stav bádání v dané problematice a charakteristika pramenů“ patří bohužel k nejslabším částem práce. S autorovým tvrzením, že dějiny tuniského protektorátu jsou jedním z dobře prozkoumaných témat, lze bezesporu polemizovat. Autor v přehledu zmiňuje jen asi desítku prací, neuvádí jejich obsahovou charakteristiku, zařazení do názorového spektra apod. Jde převážně o francouzské a americké syntézy. Z hlediska tématu práce relevantních a v Národní knihovně v Praze dostupných prací není např. vůbec zmíněna studie Daniely Melpy o italských komunitách v Tunisku (*Migrando a sud: coloni italiani in Tunisia (1881-1939)*, Roma 2008). Jiné práce zásadní práce jsou zmíněny až v poznámkách (např. práce Arnolda Greena, *The*

Tunisian Ulama 1873-1915: Social Structure and Response to Ideological Currents, Leiden 1978). Zcela chybí hodnocení nemnohých, ale ne nezajímavých prací v češtině, ať soudobých (Emil Holub), tak sekundárních, věnovaných např. dopadům kolonialismu na mentalitu a kulturu obyvatel Tuniska (Jana Petráková, Eduard Gombár, Svetozár Pantůček).

Ještě problematičtější je popis archivních pramenů. Autor se v úvodu ke svému studiu v archivech nevyjadřuje. V kapitole 1.3.1 zmiňuje Archiv Ministerstva zahraničních věcí v Quai d'Orsay a Národní archiv Tuniska, z jehož webových stránek okopíroval do práce část archivního průvodce. V seznamu použitých pramenů a literatury na straně 76 cituje s chybami ještě Národní archiv ve Fontainebleau, Paris (oficiálně Národní archiv – Archives Nationales; deponitář ve Fontainebleau je v současnosti stěhován do Pierrefitte), Archiv Ministerstva války ve Vincennes (správně Service Historique de la Défense, Vincennes) a Centrum diplomatických archivů v Nantes (spadá pod Ministerstvo zahraničí). Na seznamu je separátně uveden Archiv generální residence Francie v Tunisu (správně Tunisku) v Nantes. Nejde však o separátní instituci, nýbrž o archivní fond nalézající se ve zmíněném Centru diplomatických archivů v Nantes. Autor jistě použil některé internetové zdroje (např. Archives diplomatique en ligne), ale ne vždy se v nich dobře zorientoval. Vyhledávání podle zkratk v poznámkách ukazuje, že citace z uváděných archivů jsou nepočtené nebo žádné. Tato část by si jistě zasloužila podrobnější pojednání. Přesto lze Kydlíčkovu práci označit jako pramennou, protože při ní použil množství francouzských edic, periodik, situačních zpráv, publikací resortů, frankofonních periodik francouzských i tuniských, publikovanou osobní korespondenci, cestovní deníky i koloniální literaturu.

Vlastní text disertace začíná druhou kapitolou popisující zábor Tuniska, vznik dvojí správy a obraz domorodců ve francouzských cestopisech. Nutno říci, že popis vybraných cestopisů mnohdy odbočuje od tématu, velký prostor je zde věnován jejich kritickému hodnocení z hlediska důvěryhodnosti prezentovaných informací. Druhou část kapitoly je

věnována postavení židovské komunity v Tunisku a „aférám“ ukazující vztahy jednotlivých společenských skupin v tuniském protektorátu. Třetí kapitola charakterizuje vybrané ideology a implementátory civilizační mise. Autor citlivě popisuje rozdíly v přístupu jednotlivých autorů a analyzuje jejich příčiny, u barona d'Estournella však opomíjí charakteristiku jeho myšlenkového přínosu (s. 103-104). Následně jsou charakterizovány jednotlivé prvky koloniální ideologie - pojetí bejlikátu v předchozím období (doba temna, dekadence, nemoci, náboženský fanatismus), etika a ekonomika kolonistů, školní reformy a zavádění francophonie. Čtvrtou část charakterizuje jednotlivé etapy geneze tuniského národního hnutí, vývoj jeho ideologie, převzetí francouzských institutů pro vytváření nacionalistických fór nebo užívání civilizační rétoriky dle francouzského vzdělání proti režimu protektorátu. Celkově lze říci, že rozvržení textu odpovídá deklarované koncepci s výše uvedenými, ale logickými výjimkami v úvodu a závěru stati. Opomenout nelze závěr, ve kterém autor velmi dobře synteticky shrnul výsledky svého bádání a poukázal na společné rysy v ideologii „civilizační mise“ a tuniském nacionalismu.

Pokud jde o stránku jazykovou a terminologickou, Kydlíčková práce má celkově dobrou úroveň. Pravopisné (s. 6) a technické chyby (opakování slov – s. 30, chybějící nebo špatná písmena – s. 50, 176 aj., záměny písmen (např. s. 97, 101) i celých slov (kolónský/kolínský - s. 11, 155) se sice v práci vyskytují, ale v únosném množství. Jistý problém spatřuji v užívání u nás neobvyklého francouzského přepisu arabských toponym a vlastních jmen (navíc nedůsledně) a nadměrné používání některých cizích slov, které mají češtině ekvivalenty (persvazivní/přesvědčující; sedenterizace/usazování apod.). Téměř výhradně je používán z francouzštiny převzatý termín kolón (v češtině běžný spíše v pozdně antickém smyslu) místo českého termínu kolonista. Řada termínů, které nemusí být všem čtenářům jasné (např. marabout – s. 30, mokkad – s. 51), je nevysvětlena, nebo vysvětlena až

v dalším textu. Z hlediska úpravy textu nedošlo k vyloučení „vdov a sirotek“, v důsledku čehož je strana 87 téměř prázdná, což je nejen neúčelné, ale i neestetické.

V závěru je možno vytknout ještě dva formální nedostatky, které by autor neměl opominout v případě publikace disertační práce. Prvním je absence rejstříku resp. rejstříků. Druhým je absence mapových příloh.

Navzdory uvedeným dílčím výtkám a poznámkám lze Kydlíčkovu práci považovat za solidní exkurz do vývoje tuniské protektorátní správy, její ideologie a vzniku tuniského nacionalismu zrozeného mj. ze stýkání a potýkání s protektorátní správou. Práce splňuje požadavky kladené na disertační práci a lze ji proto doporučit jako vhodný podklad k obhajobě.

V Praze 30. 10. 2017

Handwritten signature in blue ink, reading "Michael Hammer". The signature is written in a cursive style with a large, stylized initial 'M'.